

HANS VERVOORT Schrijver

'Ik ben vrij geruisloos in Nederland opgegaan'

De jaren in het jappenkamp leerden hem dat je bij voorkeur onzichtbaar moet zijn. Ging hij daarom schrijven? 'Als schrijver krijg je ook aandacht en je hoeft er niet bij te zijn.' Binnenkort is er deel een van zijn driedelige cyclus *Het Bedrijf*, over zijn tijd bij de Weekbladpers. 'Naar ik hoop is het een röntgenfoto van een tijd.'

Hugo Camps Foto's Marco Bakker

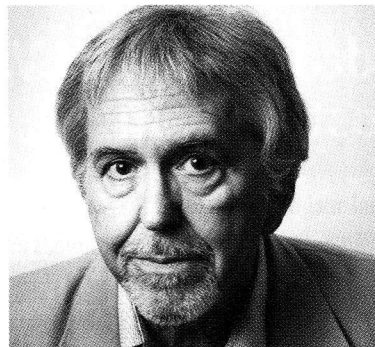
Hij rookt niet meer. 'Sinds ik ben gestopt met roken, ben ik mijn namenregister een beetje kwijt. U kent het wel, ineens kan je niet op de naam van een actrice komen en dan zeg je tegen je vrouw: "Weet je nog, die stoot met blonde haren en met die grote auto?"' Daarom staat mijn laptop altijd aan.'

Schrijver Hans Vervoort (68) staat ontroerend ver van opsmuk en retoriek. In werk en leven is hij het liefst tegenlicht. Zacht tegenlicht. Het gevoel van de bodybuilder is hem vreemd. Grootspraak kan ook niet. 'Mijn ik-figuur is een arme sloeber die met gepaste tegenzin door het leven gaat, en dat zo goed mogelijk beschrijft. Sommigen hebben mij ingedeeld in de ironisch-realistische hoek. Dat is iets te kort door de bocht. Ik houd het liever op laconiek realisme. Mijn personages zijn nooit degene die ik ben, maar degene die ik graag zou willen zijn. Zo laconiek en vanzelfsprekend aanvaarden wat je overkomt, zoals mijn personages, is mij nooit gelukt.'

'Eigenlijk ben ik mijn hele leven bezig geweest met tijd te vinden om boeken te schrijven. Ik heb alles in de ik-vorm geschreven: dat bespaart je ook weer een personage. Indië is mijn land van herkomst. Het is mij opgevallen dat schrijvers die daar hebben gewoond op een onnadrukkelijke manier schrijven. Hoe minder woorden, hoe liever. Mijn boeken waren nooit langer dan 120 pagina's. Dan ben ik klaar. Een gediensstige uitgever walste dat dan uit tot 150 pagina's, en maakte er een roman van.'

Het eerste deel van zijn driedelige roman-cyclus *Het Bedrijf* ligt in november in de boekhandel: 450 pagina's. Dat is voor zijn doen een enorme turf. De cyclus gaat over

een jonge marktonderzoeker en schrijver die terecht komt bij de Weekbladpers. Het uitgeversbedrijf zal hem 25 jaar lang opslokken, eerst als marktonderzoeker en later als uitgever. Voor die noeste jaren putte hij uit zijn geheugen. 'Michelangelo heeft een keer gezegd dat hij geen beelden maakte, maar dat hij ze bevrijdde uit de steen waarin ze opgesloten zaten. Zo is het ook gegaan met dit boek. Uit een gigantische veelheid van herinneringen heb ik via een aantal verhaallijnen geprobeerd de mensen en de sfeer van dat merkwaardige bedrijf vorm te geven. Het is de werkelijkheid zoals ik haar zie. Daarom is het een roman geworden. Wel autobiografisch.

Hans Vervoort:

'Ik heb alles in de ik-vorm geschreven: dat bespaart je ook weer een personage'

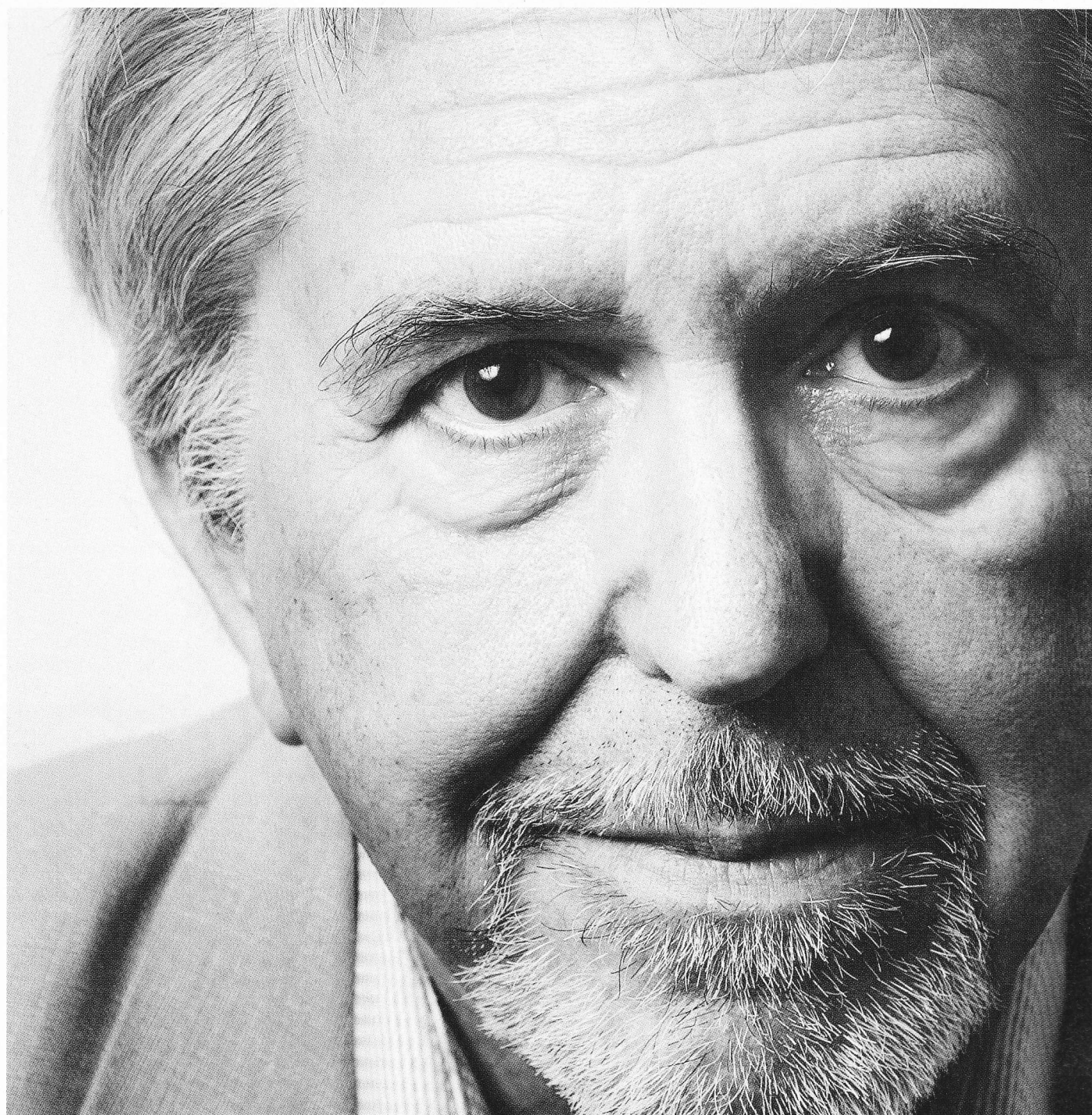
'Naar ik hoop is het ook een röntgenfoto van een tijd: de jaren zeventig en tachtig. De Weekbladpers, met titels als *Vrij Nederland*, *Opzij*, *Haagse Post* en *Voetbal International*, ademde een ongekende soevereiniteit van zelfbestuur. Vrijgemaakt. In de jaren zeventig had je in Nederland weinig bedrijven met zelfbestuur van werknemers. Ik heb genoten van die aparte sfeer van vrijmoedigheid. Van buiten af zag de Weekbladpers er uit als elk ander bedrijf: raad van commissarissen, directie, ondernemingsraad. Maar achter de ondernemingsraad zat een werknemersvereniging en die had de macht. Alle belangrijke besluiten werden voorgelegd aan de achterban, en er werd, uiteraard, over gestemd. Het was de tijd van Joop den Uyl: alles kon, alles

mocht. Voor het eerst zag je kapitaal en arbeid in één hand.'

Het waren de gloriejaren van *Vrij Nederland*. 'Mooie mannen en vrouwen, met een speciale manier van leiding geven. Zoals VN-hoofdredacteur Rinus Ferdinandusse: een enigmatische man. Hij reageerde nooit op de ideeën die hem werden aangereikt. Zei nooit ja of nee. Hij deed me denken aan de tuinman die sommige planten water geeft en andere planten niet. De dingen die hij niet zo mooi vond, zag hij graag verdorren. De glimlach aan de macht. Toch slaagde hij er meestal in zijn plannetjes te laten lukken, en dat vond ik heel knap. Tot er in de jaren tachtig moest worden bezuinigd. Daar kon Rinus met zijn benadering van glimlachen niet mee omgaan. Dus: ruzie, stampeij, gedoe, verval.'

'In mijn boek is ook toenmalig directeur Theo Bouwman prominent aanwezig. Een vleesgeworden romanfiguur. Onmatig in drankgebruik, in vrouwen, in kennis. Onmatig ook in expansiedrift. De Weekbladpers was te klein voor hem. Ik heb hem eens gevraagd of hij zich nooit schaamde. Ja: één keer, toen hij in een vorig leven nog directeur van een wasserij was. De temperatuur was te hoog ingesteld en de kleertjes van geestelijk gehandicapte schoolkinderen waren verschrompeld. Boze ouders natuurlijk. Maar Theo wist het zo te draaien dat die hoge temperatuur een kwestie van hygiëne was, van het welzijn voor de kindjes. Hij kreeg applaus. Een moeder kwam nog met betraande ogen langs om hem te bedanken. Daar had hij zich achteraf wel voor geschaamd.'

Werknemerszelfbestuur: *où sont les neiges d'antan?* Hans Vervoort begrijpt niet goed waarom het verdwenen is. 'Ik weet nog dat de bladpromotor van *Voetbal International*

op een dag met leren ballen uit Taiwan kwam. Het product van een rechtse dictatuur in een links bedrijf: kon dat wel? De vormgever van dienst riep: "Ik zet geen logo op die teringbal." De ballen mochten toch, bij democratisch besluit. En weet je wat zo aardig was? De collega's namen het geruisloos over van die dwarse vormgever. Prachtig, toch?

'Waarom zou zelfbestuur niet meer van deze tijd zijn? De opleiding is veel beter dan dertig jaar geleden. De mensen zijn duizend keer assertiever geworden. En toch vinden ze geen weerwoord tegen schrokkerige aandeelhouders die een bedrijf in stukjes verkopen. Vroeger hadden commissarissen nog een soort zorgplicht naar het bedrijf. Ook weg.'

Nee, het gaat niet zo goed met *Vrij Ne-*

derland. 'De symboliek is afgekalfd. Wie in de jaren zeventig progressief was, las *Vrij Nederland*. De jaren tachtig waren pragmatische jaren: een treurige tijd, zonder idealen. De ontlezing zette door. Onthullingen – het handelsmerk van VN – werden ingepikt door kranten en televisie. Erger nog, er zijn steeds minder mensen die nog voldoende op de hoogte zijn. De plicht om op de hoogte te zijn, is verdwenen. Vroeger geneerde je je als je iets niet wist. Dat maakt voor opiniebladen toch een verschil uit.'

Hans Vervoort werd op 22 april 1939 geboren in Magelang als zoon van een KNIL-militair. In 1942 bezette Japan Nederlands-Indië. Van zijn derde tot zijn zesde jaar zat Hans met zijn moeder en zijn een jaar oudere

broertje in de barakken van jappenkamp Ambarawa 6. 'Een paar jaar geleden heb ik mijn herinneringen opgeschreven. Ik kwam niet veel verder dan enkele laconieke pagina's. Als kind van drie, vier jaar accepteer je alles wat je overkomt. Je weet niet beter. Ik vond het normaal dat we met drieduizend moeders en kinderen in een oude, omheinde kazerne van 200 bij 400 meter gedumpt waren. De mannen waren afgevoerd.'

'Ik heb geen nare herinneringen aan het kamp. Ja, het hongergevoel was er altijd. Mama zei: "Ga maar op bed liggen Hansje, dan houdt het vanzelf weer op." Als kind wil je niet op bed liggen. Er lagen een paar auto-wrakken in het kamp, daar speelde je mee: vroem, vroem. Erg vervelend waren de ap-

pèls. Het was snikheet, altijd lange rijen. Het duurde eindeloos. Je moeder telde voor en fluisterde in welk getal je moest roepen. Als je het niet goed deed, kreeg je moeder een klap. Japanners sloegen de kinderen niet, ze sloegen de moeders.'

De kampjaren zijn niet vergeleden in een diepe pijn voor het leven. 'Als kind heb ik geleerd dat je bij voorkeur erg onzichtbaar moet zijn. Dat heeft later problemen gegeven als ik moest optreden voor een groep. Al die ogen die op mij gericht waren, dat kon ik niet hebben. Wellicht ben ik daarom op mijn veertiende gaan schrijven. Als schrijver krijg je ook aandacht, en je hoeft er niet bij te zijn. In 1953 zijn we naar Nederland gekomen. De jaren die volgden waren een donkere tunnel, heel treurig, totaal anders. Op geen enkel punt te vergelijken met de mooie jeugd die ik in Indonesië had gehad. Nederland was een zuilenland, met zelfs katholieke rekenboekjes. De leefwereld in Indonesië was veel opener. Het landschap was prachtig: overal zag je bergen en als je een stok in de grond stak, stond er de volgende dag een boom. Het Nederlandse landschap mist drama.

'Ik ben vrij geruisloos opgegaan in de Nederlandse samenleving. We werden redelijk geaccepteerd, zij het dat we recht kwamen in contractpensioens voor 4 gulden per persoon per dag. Die moest je zodra je geld verdiende terugbetalen.

De Nederlandse overheid gaf niets. Indische mensen hebben lang het gevoel gehad dat ze met de nek werden aangekeken, maar er was geen haat. Eerder bevoogding en onhandige nieuwsgierigheid.'

In 1974 ging Hans Vervoort met zijn Indische vrouw en twee jonge kinderen terug naar het land van herkomst. Die ervaring schreef hij neer in het prachtige boek *Vanonder de koperen ploert*. 'Ineens was ik van het heimwee af. Ik stapte uit het vliegtuig en wat ik mij uit mijn jeugd herinnerde als een aangename droge warmte bleek een klamme deken te zijn die over je heen werd gelegd. Tijdens een feestdag bezochten we met de kinderen de dierentuin van Bandoeng. Het was er druk, je kon de dieren nauwelijks zien vanwege de massa. Toen we door de toegang gingen, merkte ik dat het geroezemoes verstomde. Het werd stil. Ik keek op en zag een menigte van duizenden hoofden naar ons kijken. Toen wist ik: ik pas niet meer in het straatbeeld, ik ben blank en te zichtbaar. Ik ben een vreemdeling.'

Twee keer heeft hij het graf van zijn in het jappenkamp overleden broertje bezocht op het oorlogskerkhof Kembang Kuning. 'Hij

lag er tussen de kinderen Engelenburg. Vijf meisjes en drie jongens, in leeftijd van drie tot elf jaar. Allen overleden op 29 oktober 1945. Afgemaakt in de zogenoemde Bersiap-tijd door jonge Indonesische revolutionairen. Pas later herinnerde ik me dat op de dag dat mijn broertje stierf ik de soep van hondenvlees kreeg die voor hem bestemd was.'

Voor hij aan de slag ging bij de Weekbladpers had Hans Vervoort met drie collega's een eigen markt- en opinieonderzoeksbureau opgericht: Inter/View. Vooral imagoonderzoek was in die jaren erg in de mode. Zijn literaire sporen had hij verdiend bij studentenblad *Propria Cures*. Het blad was zijn biotoop: heldere taal, gewoon Nederlands, geen gezeur. Nu, na een kleine twintig publi-

lijk wel tijdsbeelden langskomen. De jaren zeventig, de jaren tachtig. De eerste waren leuk en inspirerend, de tweede waren somber. In de jaren negentig werd alles neutraal, het hobbelde gewoon verder. Eind 1999 ben ik gestopt bij de Weekbladpers. Ik heb toen gezegd: "Het volgende millennium werk ik niet." Dat vond ik wel een fijne gedachte.'

Zou hij ook een dubbele identiteit hebben? 'Als ik in Indonesië ben, ben ik natuurlijk een echte Hollander. Dat zie je aan alles. In Nederland heb ik mij altijd buitenstaander gevoeld. Een tijd geleden zei mijn zoon: "Pa, ik heb nooit geweten dat ik een allochtoon ben." Hij is het wel, want iemand wiens ouders buiten Nederland geboren zijn, is allochtoon. De zuilenmaatschappij is nog steeds springlevend, nu dan met de zuilen allochtoon en autochtoon.

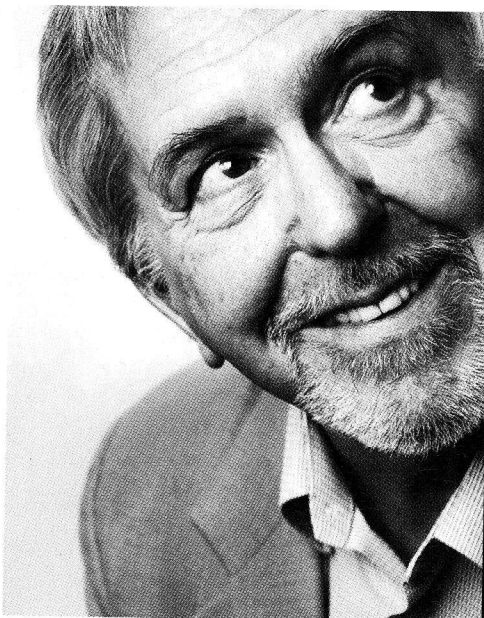
'Ik lees nauwelijks nog kranten. De hypes staan mij tegen. Ik word kiewiet van al die columnisten die over van alles en nog wat een mening hebben. Op het hoogtepunt van de Weinreb-affaire, toen de columnisten ook over elkaar heen vielen, heb ik eens nagerekend hoeveel mensen in Nederland nou de hitsige discussie konden volgen. Ik kwam aan acht. Nederland is een orgie van borrelpraat.'

Schaamte wordt zo stilaan een levenshouding. 'Vroeger schaamde je je weleens als we een premier hadden die niet zo

goed Engels sprak. Nu schaam ik me voor de standpunten die mensen als Geert Wilders verkondigen. Die schaamte is van een andere orde. Ik heb ooit voor *Vrij Nederland* een onderzoek gedaan naar Nederlandse, Marokkaanse en Turkse roccoleerlingen. Wat bleek? Turken en Marokkanen vonden godsdienst, gehoorzaamheid, carrière maken en opleiding belangrijk. Slechts een paar procent was gevoelig voor fanatisme en geweld. Bij Nederlandse jongens lag het primaat bij een goede relatie en lol maken in het leven. De Turken en Marokkanen waren onze brave Hollanders uit de jaren vijftig. En dat wordt dan door Wilders afgevoerd naar de brandstapel.

'De Indische gemeenschap in Nederland heeft zich aangepast en is geïntegreerd. Maar ze hebben hun gewoontes wel overeind gehouden: gastvrijheid, het lekkere eten... Ze zijn nooit Hollander geworden. Dat moet je Turken en Marokkanen ook gunnen. Integreer ja, assimileren nee.'

Of hij zich ooit op het Boekenbal heeft laten zien? 'Ik ben er een enkele keer geweest: rampzalig. Je kon niet eens bij het bier komen.'

Hans Vervoort:
'Om een boek te verkopen, moet je aandacht weten te trekken. Een circuskunstje, zoiets'

caties (romans en verhalen), zegt hij nog steeds: 'Ik ben de meest onbekende schrijver van Nederland.' In de jaren zeventig was hij wel bekend, maar toen hij uitgever werd bij de Weekbladpers heeft hij het schrijven een aantal jaren laten liggen. Tot 2001. 'In Nederland moet je elke twee, drie jaar met een boek komen. Het is alles of niks. Er is geen plaats meer voor schrijvers van de midden-categorie. Met een oplage van drieduizend stuks kom je niet meer in de boekhandel terecht. Wie gewoon een klassieke roman schrijft, kan het schudden. Om een boek te verkopen, moet je aandacht weten te trekken. Een circuskunstje, zoiets.'

'Ik ben altijd een Bordewijkfan geweest. Die schreef ook bonkig, in korte zinnestjes. Ik houd niet van dubbele lagen. Als een recensent een boek moet uitleggen, is het niet goed geschreven. Indische schrijvers zijn bedreven in de kunst van de vertelling. Dat kan geen toeval zijn, ze moeten het ergens hebben opgepikt. Mij gaat het ook om het verhaal, om het vertellen. De mensen die in mijn roman-cyclus *Het Bedrijf* voorkomen, kent vrijwel niemand. Wat de relevantie van het boek is? Ik ben niet geënt op relevantie. Je ziet natuur-